

กลุ่ม 4

กลุ่มวิทยานิพนธ์

(มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

กฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญา กรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย
LAWS AFFECTING CONTRACTUAL RIGHTS OF PARTIES
IN CASE OF LOSS OF THE HIRE-PURCHASE PROPERTY

วีรพัฒน์ พลศรี

เจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมาย กลุ่มบริษัท มินิแบ (ประเทศไทย)

E-mail : weeraphat@windowslive.com

บทคัดย่อ

เช่าซื้อเป็นสัญญาที่นิยมทำกันแพร่หลายในสังคมปัจจุบัน แต่โดยเหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับ โดยตรงกับสัญญาเช่าซื้อเพียงไม่กี่มาตรา ทำให้ต้องนำหลักกฎหมายอื่นมาปรับใช้กับนิติสัมพันธ์ของสัญญาเช่าซื้อด้วย ผู้เขียนจึงได้ทำการวิจัยจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 รวมทั้งหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผลการวิจัยพบว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่มีการนำมาปรับใช้กับกรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายนั้น ยังไม่อาจสร้างความเป็นธรรมให้กับธุรกิจเช่าซื้อในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ (Existing Law) ดังกล่าว ยังขาดความชัดเจนในการนำมาปรับใช้ ทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้ และการตีความของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับกรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายด้วยว่าจะสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพได้เพียงใด โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมฯ มิได้มีบทลงโทษผู้ประกอบการการค้าหรือวิชาชีพแต่อย่างใด หากมีการกำหนดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม สัญญาก็ยังคงมีผลบังคับใช้ได้ แต่หากมีการฟ้องร้องคดีและมีการยกข้อต่อสู้สัญญาที่ไม่เป็นธรรม หรือศาลหยิบยกเรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมขึ้นมาพิจารณา ก็มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี อีกทั้งหลักกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่มีบทลงโทษที่เข้มงวดกับผู้ประกอบธุรกิจ เป็นเหตุให้ผู้ประกอบธุรกิจยังคงมีเจตนากำหนดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่างๆ ไว้ในสัญญาเช่นเดิม รวมทั้งการนำหลักกฎหมายที่มีอยู่ในเรื่องลางมิควรได้มาปรับใช้กับความรับผิดชอบของคู่สัญญาในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อจะระงับลง เพราะเหตุทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย โดยที่มิได้เกิดจากความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดนั้นยังขาดความชัดเจน ในส่วนของเงินค่าเช่าซื้อที่มีการชำระกันไปแล้วก่อนสัญญาจะระงับ จะต้องคืนกันหรือไม่ อย่างไร จึงทำให้ไม่อาจสร้างความเป็นธรรมให้แก่นิติสัมพันธ์ของสัญญาเช่าซื้อได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : สิทธิคู่สัญญา ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย

ABSTRACT

Hire purchase is currently a popular model of contract. However since there are only few legal provisions of the Civil and Commercial Code directly applied to the hire purchase, it is necessary to apply other legal provisions to the juristic relations as stated in the hire-purchase agreement. The author has researched several laws relating to these issues, such as the Consumer Protection Act No.2 (B.E.2541), and the Unfair Contract Terms Act (B.E.2540), Royal Decree on Criteria and Method in Determining Business in which the Contract to be Monitored and Type of Contract (B.E.2542), including the principle of the Civil and Commercial law of Thailand. The result of this study found that the provision of the law to be enforced in case of loss of the hire-purchase property is still unable to create fairness on a current hire-purchase business since the enforcement of existing law is still unclear, including the problems of the enforcement and interpretation of both the Consumer Protection Act and the Unfair Contract Terms Act. This is because the Unfair Contract Terms has no punishment provision on the business operators and professionals of the hire purchase. If there is a stipulation of the unfair provision in the contract, the contract is still valid and enforceable. If the case is filed to the Court and the unfair contract term has been raised to the Court or the Court themselves pick up the issue of unfair contract terms to be considered, the matter can be enforced in so far as it can be fair and appropriate as the case may be. In addition, the existing laws has no strict punishment to the business operators, resulting the business operators still has intention to put the unfair provision in the contract, including the unclear application of the legal provision concerning undue enrichment to the liability of the parties in case of the extinction of the hire-purchase agreement due to the loss of the hire-purchase property without the false of the contractual parties in respective of installment payment before the end of the contract. In this regard, the problem is on whether and how the payment shall be refunded. The said factors cause injustice to legal relationship in the hire-purchase transaction as it should be.

KEYWORDS : Contractual rights of the parties, Loss of the hire-purchase property

1. ความนำ

สัญญาเช่าซื้อเป็นเอกเทศสัญญาลักษณะหนึ่งในบรรพ 3 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยตามมาตรา 572 วรรคแรก สัญญาเช่าซื้อคือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่าและให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น หรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราวจากความหมายดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าสัญญาเช่าซื้อ หมายถึง สัญญาที่เจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า เพียงแต่มิใช่เป็นการเช่าทรัพย์สินอย่างธรรมดาเท่านั้น แต่มีคำมั่นของเจ้าของหรือผู้ให้เช่าซื้อว่าจะขายหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อ เมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินครบจำนวนตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาแล้ว ปัจจุบันธุรกิจการเช่าซื้อในประเทศไทยมีปัญหาสำคัญอยู่ที่ไม่มีกฎหมายควบคุมโดยเฉพาะ หากทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหาย ยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า คู่สัญญาฝ่ายใดมีหน้าที่อย่างไร ฝ่ายใดมีสิทธิในการแจ้งความหรือฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อ

ติดตามเอาทรัพย์สิน ในเรื่องความรับผิดชอบของคู่สัญญาที่เช่นเดียวกัน ไม่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่ที่ชัดเจนว่า ผู้ให้เช่า ซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับชำระเงินค่าเช่าซื้อที่เหลือหรือไม่ หรือผู้เช่าซื้อ ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องชำระค่าเช่าซื้อส่วนที่เหลืออีกต่อไป ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับธุรกิจการเช่าซื้อของประเทศไทยในปัจจุบัน ทั้งๆ ที่เป็นธุรกิจที่มีผลกระทบต่อผู้ใช้บริการโดยตรงและต่อมาตรการทางการเงินของประเทศ ซึ่งในทางปฏิบัติเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับธุรกิจเช่าซื้อเกิดขึ้น ก็ต้องตีความโดยอาศัยกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความไม่สะดวกและไม่เป็นการเอื้ออำนวยต่อธุรกิจนี้เท่าที่ควร ทั้งนี้ในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น มีบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะเช่าซื้อ โดยตรงเพียง 3 มาตรา คือ 572 – 574 เท่านั้น นอกจากนี้ก็อาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ เช่น บทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะซื้อขาย หรือ ลักษณะเช่าทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งผลจากการนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์มาใช้บังคับกับสัญญาเช่าซื้อในกรณีที่ทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหายไปทั้งหมด ก็จะมีผลทำให้สัญญาเช่าซื้อระงับหรือสิ้นสุด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 ประกอบมาตรา 567 อย่างไรก็ตาม การที่สัญญาเช่าซื้อระงับหรือสิ้นสุดโดยเหตุที่ทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหายไปทั้งหมดนี้ ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายโดยเฉพาะที่กล่าวถึงเรื่องความรับผิดชอบของคู่สัญญา และผู้มีสิทธิติดตามเอาทรัพย์สิน นี้ไว้โดยตรง ดังเช่นกรณีสัญญาเช่าซื้อระงับหรือสิ้นสุดลง เพราะเหตุที่ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 574 จากการใช้ที่ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงถึงเรื่องความรับผิดชอบของคู่สัญญา และสิทธิติดตามเอาทรัพย์สิน กรณีที่ทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหาย จึงทำให้มีการตีความของนักกฎหมายซึ่งมีความเห็นไม่ตรงกัน โดยบางท่านมีความเห็นว่าต้องใช้บทบัญญัติในเรื่องลาภมิควรได้มาบังคับ แต่บางท่านมีความเห็นว่าจะต้องนำหลักเลิกสัญญาธรรมดามาใช้ ในเรื่องดังกล่าวนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกา วินิจฉัยว่าให้นำหลักกฎหมายในเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับกรณีสัญญาเช่าซื้อระงับอันเนื่องมาจากทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหาย ซึ่งเป็นกรณีที่มิได้มีข้อตกลงกันระหว่างคู่สัญญาถึงกรณีทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหาย ส่วนในกรณีที่มิได้มีข้อตกลงกันระหว่างคู่สัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในค่าเช่าซื้อที่เหลือทั้งหมด แม้ว่าทรัพย์ที่เช่าซื้อจะสูญหายไปอันเกิดจากเหตุสุดวิสัย โดยมีใช้เป็นการตีความของผู้เช่าซื้อก็ตาม ในเรื่องนี้มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยไว้ว่าข้อตกลงดังกล่าวใช้บังคับได้ โดยถือว่าเป็นเรื่องเบี่ยงปรับ แต่แนวคำวินิจฉัยนี้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ใช้บังคับ เมื่อพระราชบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับแล้ว ข้อตกลงดังกล่าว ยังเป็นปัญหาว่าจะยังใช้บังคับได้หรือไม่เพียงใด จากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เห็นว่าสถานะของกฎหมายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ตามที่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคู่สัญญา และสิทธิติดตามเอาทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหายนั้นยังขาดความชัดเจน ทั้งมีปัญหาอีกว่า สถานะของกฎหมายที่มีอยู่ดังกล่าวนี้ ได้สร้างความพอใจและช่วยให้เกิดความ เป็นธรรมต่อกิจการประเภทนี้ได้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันแล้วหรือไม่ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษา ในเรื่องนี้เพื่อหาแนวทางแก้ไข อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากิจการเช่าซื้อเป็นธุรกิจที่แพร่หลายในปัจจุบันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคู่สัญญา และสิทธิติดตามเอาทรัพย์สิน ในกรณีที่ทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหาย 2. เพื่อศึกษาแนวคิด ความหมายเกี่ยวกับสภาพของสัญญาเช่าซื้อ 3. เพื่อศึกษา

กฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญา กรณีทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา 4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ กฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญา รวมทั้งสิทธิติดตามเอาคืนในทรัพย์สินภายหลังจากทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา 5. เพื่อศึกษาและค้นหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้แก้ไขกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญากรณีทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา

3. สมมุติฐานของการวิจัย

สถานะของกฎหมายที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคู่สัญญาอันเนื่องมาจากทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา รวมทั้งสิทธิในการติดตามทรัพย์สินคืนภายหลังจากทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา ไม่ว่าจะมีความผิดของผู้เข้าซื้อหรือไม่ก็ตาม ยังขาดความชัดเจนและความเหมาะสม ทำให้ไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้กับนิติสัมพันธ์ประเภทนี้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้เกิดความชัดเจนและความเหมาะสมยิ่งขึ้น

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคู่สัญญา และสิทธิติดตามเอาทรัพย์สินคืนในทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา
2. ทำให้ทราบแนวคิด ความหมายเกี่ยวกับสภาพของสัญญาเข้าซื้อ
3. ทำให้ทราบกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญา กรณีทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา
4. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ กฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญา รวมทั้งสิทธิติดตามเอาคืนในทรัพย์สิน ภายหลังจากทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา
5. สามารถนำข้อสรุปและข้อเสนอแนะมาใช้เป็นแนวทางพิจารณามาตรการที่เหมาะสมมาใช้แก้ไขกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญากรณีทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา และการพัฒนากฎหมายและธุรกิจเข้าซื้อของประเทศต่อไป

5. แนวคิดเกี่ยวกับสัญญาเข้าซื้อ

สภาพของสัญญาเข้าซื้อในอดีตมีรากฐานของแนวความคิดตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา ซึ่งเป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางนี้ว่าอยู่บนรากฐานของเจตนาของบุคคล ในปัจจุบันแนวความคิดได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากหลักกฎหมายเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาคู่สัญญาที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจสูงกว่า แสวงหาประโยชน์อันไม่เป็นธรรมในการทำสัญญา อันทำให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย ทำให้หลักเสรีภาพในการทำสัญญาไม่สามารถเป็นไปได้อีกกับสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้สัญญาที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาที่มีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกัน ได้ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมในสังคม และเศรษฐกิจทำให้สัญญารูปแบบใหม่เกิดขึ้นในรูปแบบของสัญญามาตรฐาน หรือสัญญาสำเร็จรูป

6. บทวิเคราะห์สิทธิคู่สัญญาและปัญหาความรับผิดชอบของคู่สัญญา ภายหลังจากทรัพย์สินที่เข้าซื้อสัญญา

1. ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจเข้าซื้อ ออกโดยอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ในปัจจุบันธุรกิจเข้าซื้อในประเทศไทย มีประกาศเรื่องให้ธุรกิจให้เข้าซื้อรถยนต์

รถจักรยานยนต์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา กล่าวคือ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับ ผู้บริโภคต้องไม่มีข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือความหมายที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค เช่น ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนในกรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใจเป็นความผิดของผู้เช่าซื้อ ซึ่งมีเพียง 3 ธุรกิจเท่านั้นที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง เมื่อพิจารณาธุรกิจเช่าซื้อประเภทอื่นๆ ผู้ให้เช่าซื้อพยายามที่จะขยายการให้สินเชื่อไปยังสินค้าประเภทอื่นๆ มากขึ้น เช่น เรือ เครื่องบิน เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรม ฯลฯ เป็นต้น เมื่อไม่มีกฎหมายที่บัญญัติให้ความคุ้มครองต่อธุรกิจเช่าซื้อเหล่านั้นอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมในธุรกิจเช่าซื้อและทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อสินค้าอื่นๆ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา เพื่อให้ผู้บริโภคในธุรกิจประเภทเช่าซื้อได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

2. สิทธิติดตามคืนทรัพย์สินภายหลังจากทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย ตามมาตรา 1336 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “... เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้...” จากหลักกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าของทรัพย์สินเท่านั้น ที่มีสิทธิในการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดกับทรัพย์สินของตน เมื่อพิจารณาจากสิทธิของผู้เช่าซื้อที่มีต่อทรัพย์สินที่เช่าซื้อแล้ว ผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิที่จะยึดถือครอบครองทรัพย์สิน มีสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สิน และมีอำนาจที่จะยึดถือครอบครองทรัพย์สินได้ตามความต้องการ ตลอดจนมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยและใช้งานได้ โดยไม่เป็นการทำลายภาวะแห่งทรัพย์สิน สิทธิดังกล่าวเหล่านี้เป็นสิทธิเช่นเดียวกับเจ้าของทรัพย์สิน แต่ในปัจจุบันไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิติดตามเอาคืนทรัพย์สินดังกล่าวจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ได้ เมื่อมีผู้มาทำลายผิดต่อทรัพย์สินที่เช่าซื้อในขณะที่ผู้เช่าซื้อครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ ผู้เช่าซื้อก็ไม่มีสิทธิที่จะติดตามเอาคืน หรือฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ ทำให้ผู้เช่าซื้อได้รับความเสียหายและเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นต่อธุรกิจเช่าซื้อของประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายกำหนดให้ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิติดตามเอาคืนทรัพย์สินและเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวได้

3. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ในปัจจุบันไม่มีบทลงโทษสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อที่กำหนดข้อสัญญาอันเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค หากผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อที่กำหนดข้อสัญญาดังกล่าว ผลทางกฎหมายถือว่า สัญญาดังกล่าวนั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นนั้น โดยไม่มีบทลงโทษแก่ผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อแต่อย่างใด ทำให้ในปัจจุบันผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อยังมีเจตนาที่จะกำหนดข้อสัญญาที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคอยู่ เพราะหากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นกฎหมายกำหนดเพียงให้ถือว่า ไม่มีข้อสัญญาเช่นนั้น โดยไม่มีการลงโทษต่อผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อดังกล่าวเลย ดังนั้น ควรจะกำหนดโทษสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจที่กำหนดข้อสัญญาอันเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจเช่าซื้อตระหนักถึงโทษที่จะได้รับและไม่กำหนดข้อสัญญาที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคอีกต่อไป

4. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าซื้อในปัจจุบัน ในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อจะบังคับอันเนื่องมาจากทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องความรับผิดชอบของคู่สัญญา เนื่องด้วยกฎหมายเกี่ยวกับเช่าซื้อ มีอยู่เพียง 3 มาตรา คือ มาตรา 572, 573 และ 574 ทำให้ขาดความชัดเจนในการบังคับใช้ จึงต้องมีการใช้กฎหมาย

ใกล้เคียง หรือหลักกฎหมายทั่วไปในเรื่องอื่นๆ มาปรับใช้ และนอกจากนี้ยังมีการใช้กฎหมายในเรื่องอื่นๆ มาควบคุมเรื่องการเช่าซื้อ ทำให้เกิดความไม่แน่นอน ความไม่เท่าเทียมกันในการใช้กฎหมาย และยากแก่การศึกษาทำความเข้าใจของบุคคลทั่วไปในเรื่องเช่าซื้อ ทำให้มีข้อขัดแย้งเนื่องจากการมีความเห็นทางกฎหมายในเรื่องเช่าซื้อที่ต่างกัน หากพิจารณาจากระบบกฎหมายของไทย ที่มีการตราประมวลกฎหมายขึ้นมาเป็นหมวดหมู่ จึงทำให้ศึกษา ค้นคว้าเข้าใจง่ายและเป็นระเบียบ แต่กฎหมายที่เกี่ยวกับเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีเพียง 3 มาตรา ซึ่งไม่สามารถปรับใช้แก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคู่สัญญาอันเกี่ยวกับธุรกิจเช่าซื้อที่มีการพัฒนารูปแบบต่างๆ ในปัจจุบันได้ ดังนั้นการบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายในกรณีสัญญาเช่าซื้อฉบับ อันเนื่องมาจากทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย โดยการกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าซื้อ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาในธุรกิจเช่าซื้อเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาได้ และน่าจะเป็นสิ่งที่แก้ปัญหาได้ตรงจุดกว่าประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาซึ่งกำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อสินค้าชนิดอื่นๆ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

5. หลักกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้กับความรับผิดชอบของคู่สัญญา ในกรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนและเหมาะสมดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว การนำหลักกฎหมายที่มีอยู่เรื่องลาภมิควรได้มาปรับใช้เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมกับคู่สัญญา โดยต้องมีการวางหลักเกณฑ์ที่เป็นกลางเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อนำไปใช้ประกอบการวินิจฉัย อันจะทำให้เกิดความชัดเจนว่า เมื่อทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายไป โดยปราศจากความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดซึ่งมีผลทำให้สัญญาเช่าซื้อฉบับตามมาตรา 567 แล้วนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องคืนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเงินล่วงหน้าหรือเงินค่าน้ำและค่าเช่าซื้อในแต่ละงวดที่ได้รับไว้จาก ผู้เช่าซื้อหรือไม่ หากต้องคืนกันแล้วจะต้องคืนอย่างไร โดยส่วนใดบ้างที่ต้องคืนและส่วนใดบ้างที่ไม่ต้องคืน โดยจะมีการนำเรื่องค่าใช้ทรัพย์สินมาพิจารณาประกอบ การที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าซื้อในช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนที่ทรัพย์สินจะสูญหายไปนั้น ถือได้ว่าผู้เช่าซื้อได้รับชำระหนี้บางส่วนตอบแทนตามสัญญาจากผู้ให้เช่าซื้อแล้ว ดังนั้น ค่าเช่าซื้อที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับไว้ จึงมิใช่ลาภมิควรได้ทั้งหมดทีเดียว เพราะบางส่วนนั้นต้องถือว่าเป็นเงินที่ได้รับไว้เพื่อตอบแทนกับการที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้ทรัพย์สิน ทำให้เงินที่รับไว้ในส่วนนี้จึงมิใช่เป็นลาภมิควรได้ ทั้งนี้ในการคำนวณเพื่อหาว่าค่าใช้ทรัพย์สินจะมีราคาเท่าใดนั้น ก็อาจทำได้โดยการเปรียบเทียบกับราคาในท้องตลาดว่า หากมีการนำทรัพย์สินชนิดและประเภทเดียวกันกับทรัพย์สินที่เช่าซื้อทุกประการออกให้เช่าในขณะที่มีการทำสัญญาเช่าซื้อแล้ว จะพึงคิดค่าเช่าได้เป็นราคาเท่าใด แล้วจึงนำราคาค่าเช่าดังกล่าวไปคำนวณกับระยะเวลาที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินก่อนที่ทรัพย์สินจะสูญหาย เพื่อหาราคาค่าใช้ทรัพย์สินที่ควรจะเป็น ซึ่งเมื่อหาได้แล้วก็นำค่าใช้ทรัพย์สินดังกล่าวไปหักลบออกจากเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับไว้ (เงินมัดจำและเงินค่าเช่าซื้อตามงวด) หากยังมีเงินค่าเช่าซื้อเหลืออยู่อีกเป็นจำนวนเท่าใด ก็ให้คืนแก่ผู้เช่าซื้อไป เพราะถือว่าเงินในส่วนนี้เป็นเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อ ได้มาโดยที่มิได้มีการชำระหนี้ใดๆ ตามสัญญาต่างตอบแทนแก่ผู้เช่าซื้อ จึงเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ หรือโดยเหตุเป็นทางให้ผู้เช่าซื้อเสียเปรียบอันเป็นลาภมิควรได้ที่ต้องคืนไปเสีย ทั้งนี้หากมีการนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายไปปรับใช้ในระหว่างคู่สัญญาเองหรือในการวินิจฉัยของศาล เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นแล้วก็น่าที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาได้อย่างเหมาะสม

7. บทสรุป

การเช่าซื้อเป็นวิธีการจำหน่ายสินค้าแบบเงินผ่อนวิธีหนึ่งที่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความต้องการบริโภคสินค้าของประชาชนที่ไม่มีกำลังพอที่จะชำระค่าสินค้าด้วยเงินสดในครั้งเดียว จึงต้องใช้วิธีการผ่อนชำระเป็นงวดๆ แทน โดยสามารถนำสินค้าไปใช้ก่อนได้ด้วย สำหรับบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ซึ่งใช้บังคับกับสัญญาเช่าซื้อในปัจจุบันนี้ ในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีบทบัญญัติไว้โดยตรงในบรรพ 3 ลักษณะ 5 รวม 3 มาตรา คือมาตรา 572 ถึง มาตรา 574 นอกจากนี้ยังมีการนำเอาบทบัญญัติแห่งกฎหมายของสัญญาประเภทอื่นๆ คือในเรื่องซื้อขาย และเช่าทรัพย์สินมาใช้โดยอนุโลมด้วย สำหรับในส่วนของกฎหมายอื่นๆ นั้นจะมีกฎหมายต่างๆ ที่สำคัญคือ เช่น พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เป็นต้น ทั้งนี้ ในอนาคตก็มีแนวโน้มอย่างสูงที่จะมีการตราพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อซึ่งเป็นกฎหมายที่สำคัญต่อธุรกิจเช่าซื้อออกมาใช้บังคับอีกด้วย สำหรับในกรณีที่เช่าซื้อสูญหายไประหว่างสัญญา จะมีผลโดยอนุโลมตามมาตรา 567 และ 568 ในเรื่องเช่าทรัพย์สิน อย่างไรก็ตามในส่วนของบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของคู่สัญญาเช่าซื้อในกรณีที่เช่าซื้อสูญหายไปทั้งหมด ซึ่งมีผลทำให้สัญญาเช่าซื้อระงับไปนั้นไม่มีบทบัญญัติไว้โดยตรง ซึ่งแต่เดิมในกรณีที่ไม่มีข้อสัญญาในเรื่องนี้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นก็มีแนวความเห็นของนักกฎหมายที่แตกต่างกันไป บางท่านเห็นว่าเมื่อทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายแล้วความรับผิดชอบของคู่สัญญาจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น ก็ให้นำบทบัญญัติในเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับ บางท่านเห็นว่า ควรนำบทบัญญัติในเรื่องเลิกสัญญามาใช้บังคับ เป็นต้น ทั้งนี้ต่อมาปรากฏว่าได้มีแนววินิจฉัยตามคำพิพากษาของศาลฎีกาวางบรรทัดฐานว่าในกรณีเช่นนี้ให้นำหลักกฎหมายในเรื่องลาภมิควรได้ มาปรับใช้ ส่วนในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อมีข้อสัญญากำหนดความรับผิดชอบของคู่สัญญาในกรณีที่เช่าซื้อสูญหายไปเป็นอย่างอื่น เช่นนี้ก็มีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า ข้อตกลงดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้ โดยไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และหากตามข้อสัญญาดังกล่าวกำหนดให้ผู้เช่าซื้อเป็นฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่ทรัพย์สินสูญหาย หรือถูกทำลาย แม้ว่าจะเกิดจากเหตุสุดวิสัยอันปราศจากความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใด ตามแนวคำพิพากษาของศาลก็ถือว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นเรื่องเบี่ยงปรับซึ่งศาลมีอำนาจลดลงได้หากเห็นว่าสูงเกินไป อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้หลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แล้ว ก็มีความเห็นของนักกฎหมายว่า ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในความสูญหายของทรัพย์สินที่เช่าซื้อดังกล่าว นั้น ถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 4 (2) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจปรับลดสภาพบังคับลงได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและสมควรแก่กรณี นอกจากนี้ก็ยังมีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้กำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยกำหนดไว้ว่าในการทำสัญญาเช่าซื้อสินค้าประเภทดังกล่าวนี้ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่มีข้อความระบุให้ผู้เช่าซื้อต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความสูญหายหรือเสียหายของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ แม้ว่าจะมิได้มีสาเหตุมาจากความผิดของผู้เช่าซื้อก็ตาม ซึ่งผลของการฝ่าฝืน โดยยังคงมีข้อความดังกล่าวเช่นว่านั้นเอง อันจะเห็นได้ว่ามีสภาพบังคับที่รุนแรงกว่าสภาพบังคับตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ตามที่ได้ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่มีการนำมาปรับใช้กับกรณีที่เช่าซื้อสูญหายจะเห็นว่ากฎหมายที่มีอยู่นั้นยังไม่อาจสร้างความเป็นธรรมให้กับธุรกิจเช่าซื้อในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ (Existing Law) ดังกล่าว ยังขาดความชัดเจนในการนำมาปรับใช้ ทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้ และการตีความของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับกรณีทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหายด้วยว่าจะสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพได้เพียงใด

8. ข้อเสนอแนะ

1. ควรกำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อทุกประเภทเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา เนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อในปัจจุบันพยายามที่จะขยายการให้สินเชื่อไปยังสินค้าประเภทอื่นๆ เช่น เรือ เครื่องบิน เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรม เครื่องประดับ ฯลฯ อาจทำให้เกิดปัญหาที่ต้องมีประกาศคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสัญญาซึ่งกำหนดให้ธุรกิจเช่าซื้อสินค้าชนิดอื่นๆ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาออกมามากหลายฉบับ หากมีการกำหนดสินค้าแต่ละชนิด อันจะทำให้เกิดความสับสน วุ่นวายได้ 2. เพื่อให้ผู้เช่าซื้อสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหาย และมีสิทธิติดตามเอาคืนทรัพย์สิน ควรกำหนดให้สัญญาเช่าซื้อทุกสัญญามีข้อความระบุว่า “ผู้ให้เช่าซื้อยินยอมให้ผู้เช่าซื้อสิทธิฟ้องไล่เบี้ยค่าเสียหาย และค่าใช้จ่ายในนามของผู้เช่าซื้อได้” 3. ควรกำหนดโทษสำหรับผู้ประกอบธุรกิจที่กำหนดข้อสัญญาอันเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 4. ควรแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเช่าซื้อในกรณีสัญญาเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่เช่าซื้อสูญหาย โดยเพิ่มเติมในมาตรา 574 วรรคสามว่า “ในกรณีสัญญาเช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์อันเนื่องมาจากทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหาย ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ที่มีสิทธิชำระหนี้ตอบแทนไม่ ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ก็หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่” 5. กำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานกลางเพื่อใช้บังคับกับกรณีนำหลักกฎหมายเรื่องลามกผิดวิสัยมาใช้บังคับ

9. รายการอ้างอิง

- กมล สนธิเกษตริณ, 2533. **The Civil and Commercial Code Books 1-6**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- จรัญ ภักดีธนากุล, 2540. **สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม**. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- คาราพร ธีระวัฒน์, 2542. **กฎหมายสัญญา สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัยนา เกิดวิชัย, 2543. **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา**. พระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- รองพล เจริญพันธ์, 2521. **การคุ้มครองผู้บริโภคในการเช่าซื้อสินค้าตามหลักการของกฎหมายอังกฤษและออสเตรเลีย**, นิติศาสตร์ 10 : 23.
- ลำเรียง เมฆเกรียงไกร, 2526. **กฎหมายว่าด้วยเช่าซื้อ**. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย